

Дівчина пригадала, як довго й терпляче встановлювала фотоапарат, а тоді побігла до Роберта. Але спіткнулася. На щастя, хлопець устиг схопити її в обійми, і замість довгоочікуваного портрета на фотці увічнилася сцена, режисером якої став Його Величність Випадок. Пильно вдивляючись у знімок, Аліція дійшла висновку, що випадок може бути дуже навіть приємним.

У перші дні вона навіть не простягнула руки до футляра з «Ніконом». На дідусеве питання про цьогорічні плани дівчина відповідала ухильно, мовляв, ще не знаю. Лише новина про ящірку, яка, здається, оселилася на сонячній скелястій гірці, примусила Аліцію витягнути фотоапарат із рюкзака. Побачивши, що онука заходила чистити апарат, дідусь із бабусею полегшено зітхнули.

ПОРТРЕТ

Дідусь і бабуся купили будинок на селі саме тоді, коли народилася Аліція. Без жалю залишили її батькам власну квартиру. Аліція досі пам'ятає кабінет дідусь-адвоката. Великий і похмурий. Повний оправлених у шкіру книжок, що займали три стіни. Біля четвертої стояв велетенський письмовий стіл, а над ним висів портрет якогось мудреця. Лише набагато пізніше Аліція довідалася, що це один з її прадідів. Запеклий банкрут і ганьба сім'ї. Вічно він сидів у в'язниці, розтринькував родинні гроші, та попри все був надзвичайно чулою

й доброю людиною. Не виключено, що саме цей прадід, улюблений дідусів дядько, переконав його стати адвокатом. Дідусь і тепер повторює, що більше довіряє щирим негідникам, ніж облудним святенникам.

Кабінет так і залишився кабінетом. Але маминим. Здоровезні томи кодексів і юридичних законів поступилися місцем невеликим і легким книжкам, які затінили мамі весь світ. Настільки, що інколи вона навіть Аліцію не помічала. До свого діда-авантюриста мама не відчувала навіть крихти симпатії, тому швидко позбулася його, а натомість повісила великий портрет Астрід Ліндгрєн, отриманий від шведів. Це був подарунок за популяризацію творчості письменниці. Аліція довго не могла зрозуміти, нащо мама популяризує те, що й так усім давно відоме.

Вона любила дивитися на присвяту внизу портрета, написану чужою мовою. Уважала, що такий подарунок мамі справді був потрібний, якщо Астрід Ліндгрєн забирала в неї більше часу, ніж власна донька. А може, Аліція в якомусь магічному розумінні була донькою славетної Астрід? Зрештою, іменем вона завдячувала саме їй, бо польське «Аліція» є відповідником шведського імені «Ліса», героїні «Дітей з Гамірного». Тато теж, доки батьки становили щасливу пару, був певним чином подарунком Астрід Ліндгрєн, бо також займався шведською літературою, проте для дорослих читачів. Саме тому Аліція в глибині душі підозрювала, що якби не ця важлива для їхньої родини письменниця, то на світі могло б не бути ані її, Аліції, ані батьків, які, здається, колись дуже кохали одне одного. Не було б великого

портрета замисленої шведки, а на стіні висів би й далі хитро усміхнений прадідусь із мудрим виразом обличчя.

Якось дівчина звірилася у своїх підозрах бабусі. Старенька довго сміялася, а потім наче мимохіть запитала, чи її онука, бува, не звинувачує бідолашну Астрід у всіх нещастях, які трапляються в кожній сім'ї.

– Ні, бабусю, – відповіла Аліція. – Завдяки її книжкам мені навіть легше, – і показала повість про двох братів, котру саме читала.

Але про все не розповіси навіть рідній бабусі. Ніхто не напише книжки, здатної втишити біль, коли дім стає порожнім або, якщо комусь це більше до вподоби, розпадається на дві різні дверні таблички.

Батьки начебто розлучилися спокійно, по-американському, як прокоментувала це захоплена Сара, подруга Аліції. Наче нічого й не змінилося, і в дівчинки й далі був повний комплект батьків. Наче й любов до неї в них лише зміцніла. Але все це було з додатком «наче», і жодних чудес Аліція навіть не сподівалася.

– Ти – наш найдорожчий скарб, – запевняла її мама після чергової серйозної розмови з батьком про поділ майна.

– Ми не уявляємо собі життя без тебе, – додавав тато, складаючи свої книжки до величезних коробок і впихаючи туди ж витягнутий із шафи одяг.

– Як це «ваш», коли «вас» більше немає? – дивувалася восьмирічна тоді Аліція, занепокоєна безладом і пасткою хатньої тиші, у яку нещодавно потрапили її батьки.

– Але ж ми є, люба, – дружно переконували її тато й мама, силкуючись посміхатися одне одному. Наче грали ролі у фільмі, але якось дуже штучно.

– Чому ми не можемо й далі жити разом? – продовжувала розпитувати дівчинка, схвильовано вдивляючись в обличчя батьків. А вони її уникали. Трохи, як прадід, котрий ховався від закону. Як неслухняні бешкетники, що втікають від директора школи. Зате з батьківських вуст линула солодка брехня. Мовляв, так буде краще для Аліції й для них. Мовляв, іноді так треба. Мовляв, дружба важливіша, ніж кохання, бо кохання може скінчитися, а дружба триватиме. І вони саме й намагаються рятувати свою дружбу...

– Хіба можна щось урятувати, якщо від цього втікати? – допитувалася Аліція, а вуста батьків безпорадно кривилися.

– Колись ти зрозумієш, – казав тато.

– І коли виростеш, то дякуватимеш нам, – запевняла мама.

– Ми матимемо для тебе більше часу, – обіцяв тато.

– От побачиш, усе буде добре, – підхоплювала мама.

– Супер! – вигукувала Сара. – Якби мої старі бодай на годину захотіли розлучитися, я була б щаслива. Але вони сидітимуть у своєму пеклі до скону, – зітхала дівчинка.

– Щаслива? – Аліція нетямилася від здивування.

– Певне, що так! Бо мені здається, – зловісним шепотом продовжувала Сара, – що вони одружилися через

ненависть. А її в них стільки, що вистачить до самої пенсії, – і вона із заздрістю подивилася на подругу.

Тепер, коли обом було по чотирнадцять, Сара й досі любила повертатися до цієї теми.

– Бач? – заздро пригадувала вона. – Я ж тобі казала, що в тебе буде класне життя. А в мене що? Знову сварка була, старі ледь не повбивали одне одного через телевізор.

– Через телевізор? – не зрозуміла Аліція.

– Ну, бо він у нас один. А коли показують одночасно футбол і фільм, то немає ані того, ані іншого. Зате є скандал, от що! Ну, але ти цього ніколи не зрозумієш. Добре тобі...

САРА

Аліція частіше згадувала Сару, коли починала за нею сумувати. Ось і зараз, коли вона лежала на пожовклій траві, утупивши очі у випране вчорашнім дощем небо, її думки полинули до подруги та її справ.

Вони товаришували ще з початкової школи. Саме Сара сказала Аліції, що вона дурна, як Костек Бонк. Учителька поставила Сару в куток, але Аліції конче треба було дізнатися, хто ж такий цей Костек Бонк. Вона весь час підходила до кутка й намагалася витягти з похмурої Сари бодай щось про Бонка. Але Сара мовчала як риба. Нарешті Аліція вблагала вчительку пробачити Сари.

– Костек Бонк – безмозкий дурень, – віддячила їй за це Сара на перерві, поглинаючи помаранчу Аліції.

– Чому? – Аліція воліла прояснити ситуацію, тому рішуче витягла з ранця шоколадку з горіхами.

– Оце я розумію, – Сара обожнювала шоколад з горіхами. – За це я тобі скажу, що Костек Бонк уже навіть у відділку був.

– У поліції? – Аліції стало шкода Костека Бонка, хоча досі вона навіть не підозрювала про його існування. – А що такого він накоїв?

– Націоняв до раковини панові Малині. А перед тим поцупив якісь гроші, котрі пан Малина збирав, але за них нічого не можна купити. Сміхота! – продовжувала Сара. – Збирати гроші, за які навіть морозива купити не можна. І йому вже шістнадцять років.

– Панові Малині? – Аліція геть заплуталася.

– Ти що! Костекові Бонку!

– Ти казала, що він дурний, – нагадала Аліція.

– Бо так сказав мій тато. Якби він не був дурним, то поліція його б не спіймала, – Сара одночасно покінчила із шоколадкою й розповіддю. Відтоді дівчатка не розлучалися навіть на хвилину.

Мама Аліції лише на початку їхньої дружби дивувалася, що донька вибрала собі таку відверту подругу. Але Сара швидко подолала мамину недовіру. А коли в другому класі вона зачинила в дівчачому туалеті Оттона, сина директора школи за те, що він приклеїв волосся Аліції клеєм «Краплинка» до парти, мама полюбила Сару, наче власну дочку, оцінивши її відвагу. Лише Сарина схильність до насильства мамі не подобалася.

– Та йому й волосина з голови не впала, – захищалася Сара. – Зате Аліції довелося відтяти півкоси!

– Не можна кривдою відповідати на кривду, – мама заплуталася у своїх складних переконаннях, але Сара вже роззиралася кімнатою.

– Ви мені позичите книжку про Пеппі? – змінила вона тему, залазячи на свою улюблену канапу у вітальні.

* * *

«От коли б я могла нічим не перейматися, як Сара, – думала Аліція, ліниво поглядаючи на Панну Фризуню. – Коли б я вміла так, як вона, тішитися тим, що маю. Сара має небагато, але вона й за це вдячна. Мене всі розпещують, а я все-таки почуваюся скривдженою».

Фризуня привітно замукала й махнула хвостом у бік Аліції.

– Ти теж вважаєш, що я пестійка? Радій краще, що тут немає Сари. Вона б тебе об'їжджала, як англійського жеребця!

Сара працювала. Уже другий рік продавала овочі на базарі. Вона виглядала старшою, ніж була насправді, і якась материна знайома погодилася, аби дівчина замінила її біля пірамід з помідорів, яблук та груш. Серед овочів та фруктів бігали пальці усміхненої Сари, котра, надягнувши бейсболку, скидалася на справжню продавчиню. Щодня вона перелічувала зароблені гроші й планувала великі покупки, а коли минав місяць, віддавала зарплатню матері. На зошити й підручники для

молодших братиків і сестричок. Лише серпневі гроші призначила на власні потреби.

– А вона молодчага, ця твоя Сара, – хвалила її подругу ще в червні мама, принісши фрукти з поблизького базару. – Така спека, а вона безтурботна, як пташка.

– Я б могла їй допомогти, – несміливо починала Аліція, але мама воліла закрити цю тему.

– Ми вже про це говорили, – рішуче відрубала вона. – Я вже пояснювала тобі, Аліціє, що ти в зовсім іншій ситуації. А Сарі допоможеш, якщо поїдеш на канікули. Немає тобі тут чого робити.

Принаймні в цьому Аліція погоджувалася з мамою. Нема їй чого робити в задушливому, сповненому літньої метушні, місті. Їй завжди здавалося, що цей бетонний велет їй не любить. Що вона, Аліція – такий собі маленький завулочок у великому місті, куди ніхто не поспішає. Вона – пам'ятник, біля якого ніхто не зупиняється. Маленька вітрина зі скромними мріями, що нею не зацікавиться навіть дитина. Тому дівчинка охоче складала свої речі, і батько відвозив її до дідуся й бабусі. Іноді, коли він не міг, їхала потягом. А потому, на маленькій залізничній станції шукала очима дідусеве «Пежо», що завжди чекало на неї в тому самому місці. Завжди дружньо підморгувало їй сонячним промінчиком, що ковзав по лискучому капоту машини.

* * *

Якось вона взяла із собою Сару. Спільний тиждень канікул минав у нескінченних розмовах. Саме Сара,

яка досі ніколи не була на селі, навчила Аліцію любити старий дідусів сад.

— Як, ти ніколи не залазила на цю грушу? — її слова лунали, як докір.

— Ліземо! — командувала вона, і за мить Аліція милувалася хвилястими пагорбами, укритими лісом, придорожніми луками, на яких де-не-де червоніли маки, безкраїми полями ріпаку, що скидалися на гігантську яєшню, і навіть береги озера з невиразними фігурками сільських дітлахів, які хлюпалися на теплому мілководді.

— Ти що, не була в Чортовому Яру? — дивувалася Сара, коли дідусь розповідав дівчаткам романтичну легенду цього місця, де багато років тому спокушені дияволом закохані віддали йому свої душі, щоб могли спочити в спільній могилі. Так вони втекли від родичів, які не хотіли благословити молодят.

Того ж таки дня дівчата почимчикували до Чортового Яру, і саме там склали урочисту обітницю, що ніколи у світі ані людина, ані чорт нізащо не зможуть порушити їхню дружбу. А тоді Сара знайшла ледь помітний горбок, що міг бути могилою закоханих, і поклала на ньому жмутик польових квітів.

Це була дуже урочиста хвилина, і Аліція часто подумки поверталася до неї. Усміхнулася до своїх спогадів. Їй раптом спало на думку, що хоча зараз Сара схилилася над пучком редиски, насправді вона тут, на луці. Лежить поруч із Аліцією, як колись. Замріяно дивиться на небо. Іноді приязно поглядає на Пан-

ну Фризуню й розповідає, ким стане за кільканадцять років.

– Буду хазяйкою Чортового Яру! – регоче вона. – Справжньою господинею, яку ніхто не насмілиться розбудити вночі криками! Ані виляяти, ані образити! І нікого я туди не пущу... – поважніше вона, а її очі стають маленькими зеленими щілинками. – Лише тобі можна буде мене відвідувати, – серйозно додає Сара. – Ну, і, звичайно, Панні Фризуні...

* * *

– А може, бабуся має рацію? – замислюється Аліція, підходячи до Панни Фризуні й наказуючи їй повертатися. – Може, треба бути і там, і тут? Я вже сумую за Сарою, за її ущипливістю, жартами, кумедними словами, смішними жестами... І за Фридериком теж сумую, хоча колись я його зовсім не любила. Хтозна? Може, невдовзі я гинутиму за Міс Літа? Узагалі-то це неможливо, але ж трапляються чудеса. Зрештою, – Аліція надимає щоки, – зовсім не обов'язково за нею гинути. Бабуся твердить, що не конче всіх любити. Поважати, звісно, треба. Але поважати – це завжди набагато легше.

Фризуня мукнула, ніби погоджуючись з Аліцією, і вони обидві рушили додому. Аліція – із мрією про бабусині налисники, а Панна Фризуня, певне, про бичка з пасовиська біля озера, бо вгледівши його, вона помітно сповільнила хід, гордовито відганяючи хвостом невидимих гедзів.